

REINARDUS 28

GERT-JAN VAN DIJK

Hieronder volgt een korte bespreking (in volgorde van opname) van de inhoud van de jongste aflevering van het onvolprezen tijdschrift *Reinardus* (nummer 28 uit 2016), waarin zeven Franstalige artikelen zijn opgenomen, drie Engelse en een artikel in het Italiaans.

Elisabetta Barale ('À propos du corbeau dans la traduction des *Vaticinia de summis pontificibus* par Jean Miélot: Quelques questions littéraires et philologiques', p. 1-22) behandelt een curieuze tekst met een zogeheten *Papaliste*, waarin de Latijnse en Middelfranse tekst (de laatste uit 1460) en beeld elkaar aanvullen tot een ingenieus raadsel waarvan de oplossing de lezer/kijker een intellectueel plezier geeft door het noodzakelijke combineren van tekstuele en iconografische elementen. Bij wijze van voorbeeld – de auteur bereidt een editie van de integrale tekst voor – selecteert zij in *Reinardus* Benedictus XI en XII, Innocentius VII en Eugenius IV, die alle vier vergezeld gaan van een – negatief geïnterpreteerde – raaf. Drie schitterende illustraties en een handige pontificatenlijst completeren het artikel.

Angela Calenda ('La métamorphose des Minéides en chauves-souris dans l'*Ovide moralisé*', p. 23-30) presenteert een kort en helder betoog over de episode van de metamorfose van de drie dochters van Mynias in vleermuizen in de fameuze middeleeuwse *Ovide moralisé*, waar aan een Franse vertaling van het oorspronkelijke Latijn van Ovidius een drievoudige, meer dan driehonderd verzen lange moralisering is toegevoegd, een letterlijke, een tropologische en een anagogische. Opmerkelijk genoeg worden het uiterlijk en de gewoonten van het hybride diertje in de eerste twee interpretaties zoals gebruikelijk negatief geïdentificeerd, maar in de derde positief.

Anna Maria Compagna ('Langue et parole de la serpente dans *La Faula* de Guillem de Torroella: Camouflage de la signification politique?', p. 31-49) analyseert een letterlijk en figuurlijk fantastisch relaas (gecomponeerd vóór 1374 op Mallorca) met sprookjesachtige elementen als een reis op de rug van een walvis, een betover(en)d eiland, een pratende slang met een lichtgevende edelsteen op het voorhoofd en een eeuwig jonge koning: Artur! De taal is Occitaans-Catalaans, maar de slang, de koning en zijn zus Morgane spreken

vlekkeloos Frans. De auteur laat overtuigend zien hoe dit wonderlijke miniepos van 1265 verzen ook nog een contemporaine allegorisch-politieke dimensie heeft: ook koning Jacques IV is niet ouder dan dertig jaar!

Leticia Ding ('Renart et les escouffes, l'intertextualité de l'univers animal médiéval dans *le Chevalier Silence* de Jacques Roubaud', p. 50-64) schreef wel het origineelste artikel in de hier besproken bundel. Het handelt over het recente werk van Jaques Roubaud (1997), waarin een amusant erudiet en intertekstueel spel gespeeld wordt met een groot aantal hypoteksten: niet alleen met (onder andere!) de *Roman de Silence* van Heldris van Cornwall, *Le Bel Inconnu*, *Tristan et Iseut*, de *Roman de Thèbes*, maar ook met de *Roman de Renart*, *L'Escoufle* van Jean Renart en de *Fables* van Jean de La Fontaine, inclusief Renart en Tiécelin!

Laura Endress ('Antigone, "cigoigne orde et vilz": L'histoire d'un portrait énigmatique dans *l'Ovide moralisé*', p. 65-80) lost een klein mythologisch-zoölogisch raadsel op: de herkomst van de sterk negatief gekleurde interpretatie van het gedrag van de ooievaar in de *Ovide moralisé*, die afwezig is in zijn bron, het klassieke Latijn van Ovidius zelf, maar stamt uit middeleeuwse bestiararia en encyclopedische notities, waar de vogel vaak verward werd met de Egyptische ibis.

Sarah Kay ('Rigaut de Berbezilh, the *Physiologus Theobaldi*, and the opening of animal inspiration', p. 81-99) legt overtuigend – in het spoor van een recent artikel van Amelia van Vleck – een link tussen twee drempelgedichten (over de leeuw en de olifant) van de troubadour Rigaut de Berbezilh uit het midden van de twaalfde eeuw en de zogeheten *Physiologus Theobaldi*, een populaire, rijmende Latijnse schooltekst van circa 1200. De situering van haar interpretaties in het kader van de theorieën van Giorgio Agamben en Martin Heidegger maken de lectuur van deze bijdrage interessant, maar niet eenvoudig.

Margherita Lecco ('Le miniature di *Renart le Contrefait* nel manoscritto Paris BnF fr. 1630', p. 100-110) richt zich op een groot aantal (31) miniaturen in een handschrift van de zogeheten redactie A van het dierenepos *Renart le Contrefait* uit het eerste kwart van de veertiende eeuw. Ze geeft een handig overzicht van de hele serie en zoomt vervolgens in op een scène waarin de vos een gevederd publiek toespreekt – een parodie van de beroemde preek van Franciscus van Assisi tot de vogels.

Jacqueline Leclercq-Marx ('Un animal très ambigu: La chauve-souris dans la littérature savante et dans les mentalités médiévales', p. 111-129)

bespreekt passages over het uiterlijk en de eigenschappen/gewoontes van de vleermuis uit de zoölogie (Aristoteles, Plinius), fabels (Aesopische, Phaedrus, Jacques de Vitry, Alexander Neckam, Marie de France), de Oudchristelijke literatuur (Oude Testament, Hiëronymus, Basilius, Ambrosius), bestiaria (Northumberland, Sint-Petersburg, Anne Walshe), encyclopedische werken (Thomas de Cantimpré, Jacob van Maerlant) en de *Ovide moralisé* (zie de bijdrage van Angela Calenda). Dit artikel is prachtig geïllustreerd.

Françoise Le Saux ('La femme, le chien et le clerc: Le *Dame Sirith and the Weeping Bitch* moyen-anglais', p. 130-141) vergelijkt een Middelenegelse fabliau uit het laatste kwart van de dertiende eeuw met een Latijns exemplum uit de *Disciplina clericalis* van Petrus Alfonsi, die respectievelijk in een christelijke en een heidense – of liever gezegd: polytheïstische – context geplaatst zijn. De laatste was op zijn beurt de bron voor een ingrijpend gewijzigde versie van het verhaal door William Caxton in zijn *Book callid Caton* uit 1483, waar opmerkelijk genoeg de huilende hond vervangen is door een kat die nog een naam heeft bovendien: Pasquette.

Stefano Pezzè ("Una cerbia bianchissima e bella": Notes on the white hind in classical and medieval literature and its developments in the Italian Renaissance', p. 142-167) wijdt het langste artikel van de jaargang aan de symboliek van het witte hert / de witte hinde. De auteur pakt breed uit en bespreekt niet alleen passages uit de klassieke oudheid (Aristoteles en Plinius), het christendom (*Psalms* 41 en de *Physiologus*), *Jataka* (geboorteverhalen van de Boeddha), sprookjes en Middeleeuws-Latijnse bronnen (Gregorius van Tours en Iordanes), maar ook uit de Middelfranse (Marie de France) en de Italiaanse renaissancistische literatuur (Petrarca, Boccaccio, Poliziano en Fregoso). Alsof dit alles nog niet overtuigend genoeg zou zijn, merkt de schrijver in zijn slotzin droogjes op dat verder onderzoek naar deze thematiek de moeite waard zou zijn.

Marco Stroppa ('The *Physiologus* and the Greek Papyri: Animals in comparison', p. 168-185) schreef het laatste artikel van het jaarboek en behandelt het oudste materiaal, en wel twee Oud-Griekse papyri, een uit de eerste helft van de eerste eeuw na Christus, de zogeheten 'Artemidorus-papyrus', die op een van beide beschreven kanten (*verso*) een serie afbeeldingen van dieren bevat met korte verklarende teksten, en het oudste testimonium van de beroemde *Physiologus* (zesde eeuw na Christus, teruggaande op vermoedelijk de derde eeuw van onze jaartelling), de stamvader van de in de middeleeuwen zo populaire bestiaria. De beschrijvingen van vijf dieren – olifant, panter,

pelikaan, bever en zaagvis – worden accuraat (en uiteraard fraai geïllustreerd) met elkaar vergeleken, waarna didactisch volkomen verantwoorde conclusies worden getrokken.

Richard Trachsler en Baudouin van den Abeele (red.), *Reinardus. Yearbook of the International Reynard Society / Annuaire de la Société Internationale renardienne*, vol. 28, Amsterdam/Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2016, 186 p., ISBN 978-90-272-4057-6 – ISSN 0925-4757 / E-ISSN 1569-9951.